

Verșul vlădicului Maier – un text preiluminist necunoscut

Dr. MIHAI ALIN GHERMAN,
Universitatea „1 Decembrie 1918” Alba Iulia

Aflat, până acum, într-o singură copie, și aceea târzie, *Verșul vlădicului Maier* nu a fost încă înregistrat de istoriografia noastră literară nici între faptele minore, a căror acumulare oferă fundamentul solid al capodoperei: fără această multitudine de texte minore nici *Țiganiada* sau *Trei viteji* nici producția literară ulterioară nu își află explicație.

Titlul textului din copia târzie este evident unul adăugat ulterior compunerii poeziei și funcționării lui Grigore Maior¹ ca episcop între 1772-1782. Evenimentul la care se referă poezia este arestarea și exilul lui Grigore Maior, opozant și contracandidat în alegerea de episcop din 1765, pe care Atanasie Rednic, cel care a fost numit episcop și cu care Maior avusese mai multe confruntări anterioare, inclusiv în ceea ce privește concepția despre viața monahală, nu ezită să înceneze un caz politic pentru a obține îndepărtarea acestuia din Blaj și, mai mult chiar, nu precupețește nici un efort pentru a întrerupe relațiile celorlați români cu Grigore Maior.

În 1764, odată cu moartea episcopului Petru Pavel Aaron își depun candidatura mai mulți pretendenți. Numărul cel mai mare de voturi îl obține Grigore Maior, dar a fost preferat de curtea din Viena și confirmat de Scaunul Papal, pentru rațiuni care la Petru Maior și Samuil Micu sunt diferite, Atanasie Rednic, care luase un număr mult mai mic de voturi.

Proteste ale lui Grigore Maior sunt convertite de adversarul său în nesupunere și îndemn la răzmeriță. Nesupusul călugăr este inițial închis și interogat la Sibiu la sediul iezuiților, iar mai apoi trimis la mănăstirea din Muncaci (azi Muncacevo, Ucraina). Orice contact al său cu românii a fost interzis, iar încercarea unor maramureșeni de a-l întâlni nu a făcut decât să i se asprească regimul de izolare. Cu ocazia arestării sale, fiind încă la Sibiu, trimite Colegiului „De Propaganda Fide” din Roma, căruia îi expediase și înainte mai multe rapoarte despre situația bisericii sau cea politică din Transilvania, un

¹ Numele de familie este Maier. În dicționarele limbii române prin *maier* este denumită o mică gospodărie țărănească la marginea unui oraș sau sat în Transilvania, dar și cel care locuiește și lucrează acolo, fermierul. Numele a fost latinizat cu ocazia studiilor făcute în colegii iezuite.

memoriu în care își etalează nevinovăția și, în plus, își expune propriile merite pentru propășirea bisericii, dar, subliniem noi, și a propriului popor. Cităm din acest memoriu: „*Constrâns de lipsă, de speranță, dar și de bătrânețe și de caracterul meu față de starea rușinoasă în care nefericirea face să mă aflu acum, mă rog cu căldură în fața Dv. de înnăscută milă paternă, de îndurare și bunătate a Eminențelor Voastre față de mine, expunându-vă pacostea căzută pe capul meu, cu toată îngenuncherea, întrucât mai ales noi ceilalți călugări misionari și propagandiști avem astăzi puțină autoritate în aceste ținuturi, aproape fără de a mai prospera și fără a mai avea încredere. Așadar, după ce am plecat din Roma, am fost îndreptat spre această atât de întinsă și totuși devastată misiune a ritului greco-catolic din Transilvania și n-am renunțat deloc să alerg prin țară cu carul lui Proteus încoace și încolo, ziua și noaptea, să mărturisească stelele că mă aflu între străini, în mijlocul primejdiilor, demonstrând cu oportunitate, observând, dojenind și cu multă răbdare în nesiguranțe, în nevoi, în lipsuri, în răni, în lanțuri, în munci, în privegberi, în privegberi [sic!], în posturi, în lungi așteptări, în milă neprefăcută, în ocări, în virtutea divină, prin nelegiuire și renume, prin arme și dreptate, în dreapta și în stânga, singur în Israel până la sfârșit predicând și ajutând neamurile de-a lungul tuturor acestor turburări de necrezut ale confuziilor schismatice*”².

După ce își expune meritele pentru propășirea Bisericii, a Curții de la Viena, dar și a propriului popor, Grigore Maior conchide: „*I-a urmat [n. n. pe generalul Bukow] acolo ca general comandant domnul general Hadik, pe care, neavând nici o cunoștință despre mine – sau poate știind foarte puțin despre acțiunile mele pentru cauza dumnezeiască și a Augustei Case, – l-au prevenit (așa cum se face) flecării curții – l-au îmborobodit filosofii de o parte și de alta, m-au pictat, m-au denigrat tâlcuind faptele mele drept pede-andoaselea s-a mințit pre sine însăși, și în felul acesta, generalul, biruit de atâtea lovituri, președinte și judecător de tribunal, a trebuit de la prima vedere să mă prindă și să mă aresteze, cu interdicția ca să nu vorbesc cu cineva sau ca nimeni să-mi poată vorbi. [...] Dar ajunge! Eu nenorocitul, singur în arest, de atâta vreme mă lupt cu moartea*”³.

Versul vlădicului Maier seamănă izbitor ca tonalitate cu cele spuse în memoriul adresat Congregației „De Propaganda Fide” din Roma. Nu credem să fie o simplă coincidență, oricum cele relatate atunci de Grigore Maior în memoriul său nu au mai fost nici actuale, nici memorabile ca eveniment după 1772, când el a devenit episcop. Credem că acest fapt este un argument suficient că textul a fost scris la scurt interval după redactarea acestui memoriu sau chiar contemporan cu acesta. Rima insolită *copaci/Muncaci* neobișnuită

² Ion Dumitriu Snagov, *Români în arhivele Romei (Secolul XVIII)*. Ediția a doua, Cluj, Clusium, 1999, p. 229-231. (Traducerea documentului latin îi aparține lui I. Dumitriu-Snagov).

³ *Idem*, p. 231-233.

pentru textele folclorice, ne îndreptățește să credem că cel de al doilea cuvânt justifică prezența primului și nu invers.

Textul în sine este de o profundă inspirație folclorică, fiind învecinat cu doinele de înstrăinare, eventual cele de cătănie.

Mai interesant, însă, ne apare mesajul de tip iluminist transmis în această haină folclorică. El reia tot programul politic al lui Grigore Maior și al generației care a făcut legătura între Inochentie Micu Clain și generația **Supplexului**, cărora el, Grigore Maior, le-a fost unora profesor în Blaj până la 1764 (Samuil Micu, de exemplu), iar pe alții i-a trimis la studii în străinătate, creând o direcție fermă în ideologia și activitatea lor⁴.

⁴ Semnificativ pentru păstrarea mesajului preluat de la Inochentie Micu Clain este și discursul prezentat cu ocazia retragerii sale din scaunul episcopal la 15 mai 1782: „*Preacinstiți arhidiaconi, decani ca frați, cinstiți arhipresbiteri ca fii, preaiubite într-acest loc de obște adunat cler, de la dătătorul păcii Domnul nostru Isus Hristos, blagoslovenie!*

Din tinerețele mele multe patimi să luptară cu mine până și acum tocma la dânci bătrânețe, că După ce eu din nemărginită milă a marelui Dumnezeu și Mântuitorului nostru Isus Hristos m-am născut din părinți creștini pravoslavnici, am crescut și scoalele cele mici cu destulă lipsă și străinătate prin Țara Ungurească întâi, apoi în Ardeal la Cluj, de unde, ca ritor am fost primit de prealuminatului mainainte într-acest scaun șezătoriu, o dată vrednic de veacinică pomenire arhieru al Făgărașului, slobod baron Ioan Inochentie Clain, am fost (zișu) primit de cleric și trimis pe uscat, pe mare până la Roma; acolo în vestitul colleghion numit De Propaganda Fide (ce se tâlcuiește „Propoveduirea Credinții”) eu în vreme de 6 ani isprăvind învățăturile cele mai nalte, cât sânt filosofiei și bogosloviei⁴ făcându-mă doctor acelora științe dumnezeiești și învățătoriu neamurilor, m-am întors prin primejdioasele ale mării fortune la patria mea, Ardeal și deauna la Blaj, de unde eram și trimis; aici, apoi, de loc am început eu întâi a învăța copilașii în scoală căile și frica Domnului, iar afară prin țară a așeza pe cei turburați, a îndrepta pe cei rătăciți la calea adevărului, a îndemna pe toți la unirea credinții, neîncetând ziua și noaptea prin sate, prin orașe, prin toate părțile pământului cu apostolul limbilor „a vesti Evanghelia păcii, a mărturisi cuvântul, a sta asupra cu vreme și fără vreme, a mustra, a certa, a îndemna cu toată răbdarea și învățătura, în sete, în foame, în meseretate, în îmbulzele de toate părțile, în potriviri de-a dreapta și de-a stânga”, într-atâta cât și sânguit am fost pentru râvna casii Domnului, pentru râvna preafericirii casei Austriei și anathema m-am făcut pentru frați, anathema pentru voi toți, urât lumii, urât tuturor până acum. Acestea mi-au prisosit mie, precum voi înșivă bine știți, că dimpreună cu voi le-am pățimit. Acestea au fost mare parte a vieții mele, fiind eu numai dascal, numai învățătoriu neamurilor.

Dragii mei! Deacă eu din pronia cea dumnezeiască și din singură mila chesaro-crăiască, la chiamarea norodului și râvna voastră către nevrednicia mea arătată, am agiuns la treapta cea mai înaltă hierarhiei beserecești, și întraceastă cathedră a mai-marilor nostri m-am învrednicit a șede arhieru cu ptere deplin și cu duh de sus fiind întărit, n-am pregetat a călca iarăși urmele cele dintâie, a-mi plini deregătoria, a ieși afară la vederea patimilor voastre, a primi pe ulițe pe dealuri, pe văi, în frig și în zădwo iștanțiile voastre, a vă asculta plângerille voastre, a vesti cu Isaia prorocul, săracilor mângâiere, a vindeca pe cei zdrobiți la inimă, a propovedui robiților iertare și orbilor vedea; pe scurtă vorbă într-această vreme a

Așa cum ne apare, *Versul vlădicului Maier* este produs în 1765 sau nu mult după aceea, dacă nu chiar de Grigore Maior (ca pandant, adresat propriilor conaționali, la memoriul adresat Congregației „De Propaganda Fide”) de unul din apropiații săi.

**Versul Vlădicului Maier –
An Unknown Pre-Enlightenment Text
Abstract**

In 1764, at the episcopal elections, although Grigore Maior received the most important part of the votes, the Pope preferred to nominate Atanasie Rednic as bishop of Romanians. Grigore Maior's protests were considered by the new bishop acts of insubordination and mutiny incitement. In order to put an end to this situation, Grigore Maior was imprisoned at Sibiu and then transferred to Muncaci Monastery. Any contact with the Romanians outside was strictly forbidden. In prison, he drew up a memorial and sent it to Rome, to the famous College „De Propaganda Fide”, in which he tried to prove his innocence.

Versul Vlădicului Maier seems to be pretty much alike this memorial, both as content and tonality. It was probably written in 1765, or shortly after, by Grigore Maior or by some of his close friends. It refers both to Grigore Maior's arresting and exile and to the political programme created and followed by his generation.

It also contains some kind of pre-Enlightenment message that refers to the political future plans.

stăpânirii mele acum de zece ani m-am nevoit a fi toate tuturor, m-am încetat cu cuvântul și cu lucrul a mă lupta pentru voi acum cu unii din afară, acum cu alții dinăuntru, într-atâta cât acum am slăbit și unul cu atâția nu mai pot birui. Căci corăbierul fie cât de tare măcar ca Hercules, fie măiestru ca Columbus, când sosește la lupă deodată și cu valurile mării și cu vrăjmașii săi, cum va putea mântui și scoate corabia din perire la liman? Judecați voi, fraților și fiilor, carii îmi sânteți martori lucrărilor meale și de la început împreună pătimași.

Deci, dară ca nu cumva această corabie de atâtea valuri dinainte și dinapoi aieptată și de valuri bătută, supt ocârmuirea mea să se cufunde și pentru neputința mea să vă viedoară voao nu știu ce scădere sau întristare, în cele ce sânt ale obștii, am socotit a scrie și a roga din genunghi la preanălțatul și de Dumnezeu încoronatul împărat Iosif al Doilea pentru slobozirea mea de la această păstorească ocârmuire, precum și preamiloștveaște mi-au auzit rugăciunea și m-au slobozit, după cum veți auzi și înțeleage din preamiloștivul rescript din zile 15 mai mie drept din Beciu trimis și în vizitația de acum la Dej primit”

ANEXA
Verșul vlădicului Maier⁵

Ploao, ploauă prin copaci
Maieru-i rob la Muncaci
Ploauă, poloauă, iarba crește,
Muntele se înverzește
Și-al meu dor nu mai sosește
Mișelul de mine.
Unde sânteți, frații miei,
Și fărtații miei?
Unde ești norodul meu
Și a lui Dumnezeu?
Toți pre mine m-ați lăsat
Și m-ați și uitat
Numai Domnul m-au cercat
Și m-au mângâiat.
Ce te-ai făcut, neam stricate?
De toți rușinat
Voi erați cu mine
Acum, dară osîndit
Nime nu mai vine /^{1v}
Nu știu ce să fi stricat
De țăi încuiat
Acesta-i al meu păcat
Pieiu nevinovat
Ba rîvna casei Domnului
Iaste vina mea
La bine și mi-e așa
Căci nu vrei putea

Râvna casei Mariei
E-încă și mai mare
Că pentru aceasta eu
Sânt pârât mai tare.
Lume, lume blăstămată
Și cine-ți slujește
Că aceasta de la tine
Așa să plăteaste.
Acum alții mă încing
Că am bătrânit
Și mă duc unde o-au vrut /^{2r}
Care n-am gândit
Oh în gropa pentru frați
Mă aduc pre mine
Numai ca ei să trăiască
Să le fie bine.
Trăiți, dară, frații miei⁶
Pașteți turma mea
Trăiți, credincioșii miei,
Bucuria mea,
Trăiți, gramaticii miei
Voi, cununa mea,
Că acmu piere Maier
Fii neam sănătos
Mai găsește-ți alt Maier
Să fii bucuros.

Bis repetari placent.⁷

⁵ Biblioteca Filialei Cluj-Napoca a Academiei Române, ms. rom. 254.

⁶ Șters : și fărtații miei

⁷ În limba latină: *Se repetă dacă place.*